

Svišť horský (*Marmota marmota*) na Šumavě v roce 1914

Alpine Marmot (*Marmota marmota*) in the Bohemian Forest in 1914

Václav Mikeš⁽¹⁾

Abstract: An Alpine Marmot (*Marmota marmota* Linnaeus, 1758) was scented by hunting dogs at Mt. Poledník near Prášíly village, Bohemia on 4th May 1914. Although the event was recorded in three different local newspapers, the information never reached the attention of the zoological community. The animal was subsequently held in captivity. It is possible two Alpine Marmots were present at the locality. It is supposed the animal migrated from nearby Bavaria, where Alpine Marmots were introduced in 1912 near Oberzwieselau (about 10 km away).

Key words: alien species, Bavarian Forest, Czechia, Germany, historical record, national park, non-indigenous species, non-native species, Poschinger, Rodentia, Schwarzenberg, Sciuridae.

Svišť horský je evropským endemitem, který se přirozeně vyskytuje v centrální části Alp a ve Vysokých Tatrách (Preleuthner 1999). Svišti obývají travnaté svahy v údolích s lidským osídlením, horské pastviny, kary, suťová pole anebo horské hřebeny se sporou vegetací, zpravidla v polohách od 900 do 2200 m n. m. (Krapp 1978). Pro sviště je charakteristická herbivorie, denní aktivita a hrabání nor, ve kterých tráví noc a také chladné období roku ve stavu hibernace (Arnold 1999). Svišti jsou vysoce sociální zvířata žijící v rodinných skupinách tvořených až 20 jedinci (Arnold 1999).

Kromě svého původního areálu byl svišť horský člověkem vysazen na řadě dalších míst Evropy, např. v Pyrenejích, ve Francouzském středohoří anebo v rumunských Karpatech (Preleuthner 1999). Pokusy s vysazováním svišťů byly v minulosti činěny i na území Česka, a to v 16. století na Křivoklátsku, v 19. století v Krkonoších a ve 20. století v Jeseníkách (Anděra 2006). Žádná z uvedených introdukcí nicméně nevedla k etablování druhu do naší přírody. V roce 2019 se podařilo objevit tři staré novinové zprávy o nálezu sviště na Šumavě v roce 1914. Tato událost byla v téměř identickém znění zachycena ve dvou českobudějovických novinách, Budweiser Kreisblatt (Anonymus 1914a) a Budweiser Zeitung (Anonymus 1914b) a o něco později i v plzeňském Českém denníku (Anonymus 1914c). Vzhledem k tomu, že výskyt sviště na Šumavě není zmiňován v žádném z příslušných faunistických přehledů (Hůrka 1990, Anděra & Červený 1994, 2003, 2014), bude vhodné zde novinové zprávy zmínit v plném znění.

Budweiser Kreisblatt (Anonymus 1914a): „Am 4. Mai stöberten die Hunde des Schwarzenbergschen Revierförsters Kroh auf dem Mittagsberge bei Stubenbach ein Murmeltier auf. Wie das Tier in diese Gegend gekommen ist, ist ein Rätsel. Es wurde eingefangen und ins Forsthaus gebracht, wo es das gebotene Futter annimmt. Es dürfte wieder auf seinen Platz zurückgebracht werden, denn es ist nicht ausgeschlossen, daß sich am Mittagsberge ein Pärchen aufhält und die Forstverwaltung dürfte für das seltene Tier Schonung anordnen.“

Český denník (Anonymus 1914c): „V prvních dnech tohoto měsíce vyčenichali psi knížecího revírníka Stosche na Polední hoře u Prášil svišť. Kterak se dostala do tamní krajiny, jest nevysvětleno. Svišť byla chycena a donesena do myslivny, kde žere podávané krmivo beze vší závady. Protože je pravděpodobno, že na Polední hoře zdržovala se dvojice sviští, bude chycená svišť zase tam nejspíše nazpět dopravena. Bylo by záhodno, aby vzácné toto zvíře bylo ušetřeno.“

¹⁾ Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, Dukelská 242/1, CZ – 370 51 České Budějovice, e-mail: mikes@muzeumcb.cz

Všechny novinové zprávy popisují událost obdobně, jediným nesouladem je jméno zúčastněného revírníka (Kroh vs. Stosch). V novinových článcích sice není explicitně zmíněno, že se jednalo o sviště horského, nicméně možnost výskytu ve východoevropských stepích žijícího sviště bobaka (*M. bobak*), případně některého z asijských svišťů (viz např. Pantělejev 1998), považují za velmi nepravděpodobnou. Svišť nepatří mezi obtížně určitelné savce, a proto nepředpokládám, že by schwarzenberský revírník mohl zvíře nesprávně determinovat. Zejména když bylo po nějakou dobu drženo v zajetí. Důležitou otázkou je však původ zvířete. Vysazení svišťů na schwarzenberském panství bez vědomí místního lesního personálu považuji za nepravděpodobné. Hora Poledník se nicméně nachází jen asi kilometr vzdušnou čarou od česko-německé hranice, a proto je třeba uvažovat i o možnosti migrace zvířete z bavorské strany pohoří. Studium literatury skutečně ukázalo, že v Bavorském lese byli svišti v minulosti vysazeni (Niethammer 1963). Blíže neurčený počet svišťů byl v roce 1912 introdukován lesní správou rodu Poschingerů v Oberzwieselau na lokalitě zvané „Hannariegel“ (Müller-Using 1955). Svišti se na místě udrželi minimálně do roku 1935, což naznačuje jejich úspěšné rozmnožování (Müller-Using 1955). Lokalitu Hannariegel se bohužel nepodařilo jednoznačně identifikovat na žádné ze současných ani historických map (Kučera 2019, GeoportalBayern 2020, Kohoutí kříž 2020) a je pravděpodobné, že se jedná o místní pojmenování. Tomu by nasvědčovala i skutečnost, že Müller-Using (1955) o lokalitě píše, jako o takzvané a uvádí ji v uvozovkách. Podle sdělení J. Drexlera (in litt. 2019) je pravděpodobné, že svišti byli vysazeni v oblasti vrchů Kleiner a Großer Hahnenbogen, které se nacházejí ve vzdálenosti necelých 7 km severovýchodně od Oberzwieselau (např. GeoportalBayern 2020). V minulosti se totiž pro tuto oblast užívalo i toponymum Hahnenbogenriegel (např. Landsperky s. a., Graf 1938), popřípadě Hahnenbogen Riegel (např. Anonymus 1904, Bělohav 1913) a název Hannariegel by mohl být starší variantou. Obec Oberzwieselau se nachází asi 10 km vzdušnou čarou od vrcholu Poledníku (vrchy Kleiner a Großer Hahnenbogen pak leží mnohem blíže, asi 3 km odtud), což je vzdálenost, kterou by migrující svišť měl být schopen překonat. Niethammer (1963) zmiňuje migraci starého samce sviště vysazeného v pohoří Černý les v Bádensku-Württembersku do vzdálenosti 7 km a Arnold & Frey-Roos (1999) v Alpách zaznamenali přesun individuálně značeného pětiletého samce z rodiště do nového okrsku, nacházejícího se ve vzdálenosti 6 km vzdušnou čarou. Původ sviště odchyceného v roce 1914 na hoře Poledník je tedy zřejmě skutečně třeba hledat v Bavorsku. Nasvědčují tomu jak datace vysazení svišťů při obci Oberzwieselau, tak blízkost obou uvedených lokalit.

Poděkování

Děkuji J. Drexlerovi za poskytnutí konzultace k lokalitě Hannariegel.

Literatura

- Anděra M. (2006): *Marmota marmota* (Linnaeus, 1758) – svišť horský. – In: Mlíkovský J. & Stýblo P. (eds), *Nepůvodní druhy fauny a flóry České republiky*, pp. 435–436, Český svaz ochránců přírody, Praha.
- Anděra M. & Červený J. (1994): Atlas of distribution of the mammals of the Šumava Mts. region (SW-Bohemia). – *Acta Scientiarum Naturalium Academiae Scientiarum Bohemicae* Brno, s. n. 28(2–3): 1–111.
- Anděra M. & Červený J. (2003): Savci. – In: Anděra M. & Zavřel P. (eds), *Šumava – příroda – historie – život*, pp. 315–329, Miloš Uhlíř – Baset, Praha.
- Anděra M. & Červený J. (2014): Atlas šumavských savců. – Karmášek, České Budějovice, 215 p.
- Anonymus (1904): Zone 9 Kol. IX. Schüttenhofen und Winterberg [mapa, měřítko 1:75000]. – Militärgeographisches Institut, Wien.
- Anonymus (1914a): Ein Murmeltier im Böhmerwald. – *Budweiser Kreisblatt* 63(37): 4.
- Anonymus (1914b): Ein Murmeltier im Böhmerwald. – *Budweiser Zeitung* 53(36): 7.
- Anonymus (1914c): Svišť na Šumavě. – *Český denník* 3(131): 5.

- Arnold W. & Frey-Roos F. (1999): Verzögerte Abwanderung und gemeinschaftliche Jungenfürsorge: Anpassungen des Alpenmurmeltieres (*Marmota marmota*) an eiszeitliche Lebensbedingungen. – In: Preleuthner M. & Aubrecht G. (eds), Murmeltiere, Stapfia 63, pp. 33–42, Biologiezentrum des Oberösterreichischen Landesmuseums, Linz.
- Arnold W. (1999): Allgemeine Biologie und Lebensweise des Alpenmurmeltieres (*Marmota marmota*). – In: Preleuthner M. & Aubrecht G. (eds), Murmeltiere, Stapfia 63, pp. 1–20, Biologiezentrum des Oberösterreichischen Landesmuseums, Linz.
- Bělohav J. (1913): Dra Bělohlava Podrobné mapy zemí koruny České – 24: Železná Ruda – Dol. Rejstýn [mapa, měřítko 1:75000]. – F. Topič, Praha.
- GeoportalBayern (2020): BayernAtlas. – Landesamt für Digitalisierung, Breitband und Vermessung, München. URL: <https://geoportal.bayern.de/bayernatlas/> (přístup 2. 1. 2020).
- Graf K. (1938): Beiträge zur pflanzengeographischen Erforschung der Flora des Bayerischen Waldes. – Berichte des Naturwissenschaftlichen Vereins Passau 23: 18–72.
- Hůrka L. (1990): Die Säugetierfauna des westlichen Teils der Tschechischen Republik. III. Die Nagetiere (Rodentia). – Folia Musei rerum naturalium Bohemiae occidentalis, Plzeň, Zoologica 31: 3–59.
- Kohoutí kříž (2020): Mapy Šumavy. – Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, České Budějovice. URL: <https://www.kohoutikriz.org/mapy.html> (přístup 2. 1. 2020).
- Krapp F. (1978): *Marmota marmota* (Linnaeus, 1758) – Alpenmurmeltier. – In: Niethammer J. & Krapp F. (eds), Handbuch der Säugetiere Europas. Band 1: Nagetiere I. (Sciuridae, Castoridae, Gliridae, Muridae), pp. 153–181, Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Kučera Z. (2019): Šumava a Bavorský les na starých mapách. Historický atlas – Der Böhmerwald und Bayerische Wald auf alten Landkarten. Historischer Atlas. – Starý most, Plzeň, 64 p. [text paralelně v češtině a němčině]
- Landsperky F. (s. a.): Böhmerwald-Karte [mapa, měřítko 1:150000]. – Deutscher Böhmerwaldbund, Budweis.
- Müller-Using D. (1955): Eine wenig bekannt gewordene Murmeltieraussetzung im Bayerischen Wald. – Der deutsche Jäger 73: 44.
- Niethammer G. (1963): Die Einbürgerung von Säugetieren und Vögeln in Europa: Ergebnisse und Aussichten. – Paul Parey, Hamburg, 319 p.
- Pantělejev P. A. (1998): Gryzuny Palearktiki. – Rossijskaja akademija nauk, Moskva, 116 p.
- Preleuthner M. (1999): *Marmota marmota* (Linnaeus, 1758). – In: Mitchell-Jones A. J., Amori G., Bogdanowicz W., Kryštufek B., Reijnders P. J. H., Spitzenberger F., Stubbe M., Thissen J. B. M., Vohralík V. & Zima J. (eds), The Atlas of European Mammals, pp. 188–189, T & AD Poyser, London.

Došlo: 11. 1. 2020

Přijato: 1. 2. 2020